

Літературно-музичні читання: ЗИМОВА ПОЕТИЧНА СКРИНЯ

Мета: ознайомлювати учнів із поетичним доробком, що присвячений Щедрому вечору, традиціям його святкування; прищеплювати любов до народної культури, пошану до духовної спадщини українців.

Дійові особи:

Учитель Ведучий Ведуча

1- й Читець

2- й Читець Щедрувальники Посівальники

ХІД ЗАХОДУ

Учні мають підготувати щедрівки, вітальні примовки.

Учитель. Наш святковий захід — «Зимову поетичну скриню» ми почнемо з поезії Ліни Костенко.

1- й Читець

ПРЯЛЯ

Сидить пряля та й пряде — Сніг іде-іде-іде, Нитка рветься де-не-де, А вона пряде й пряде. Вже напярля хуртовин На шапки для верховин — На сувої полотна — На завісу для вікна, На хустину й укривало — Мало-мало-мало-мало — Сніг іде-іде-іде, А вона пряде й пряде...

2- й Читець

ЗИМОВІ ГОРОБЦІ

Ріка заснула в берегах. Село сотається димками. Як чорні черги у снігах, Стоять похнюплені паркани.

А на малому деревці З такою гілкою рогатою Лузають зиму горобці І літо-літечко пригадують...

(Ліна Костенко)

Ведучий. Ці чудові рядки оспівують зиму. А які свята ми святкуватимемо взимку? Учні. Новий рік! Різдво!

Ведуча. Так! А ще ми святкуємо старий Новий рік, тобто Новий рік за старим стилем.

Цього вечора (13 січня) наші діди-прадіди відзначали свято Меланки, або Щедрий вечір.

1-й Читець

РІЗДВЯНА КАЗКА

Що за дивна то новина Стала в лісі — Засвітилася ялинка На узліссі!

Свічечок на гілках — сила- Пресиленна — І червона, й синя, й біла, І зелена!..

А горішків і цукерків — Без рахунків!.. А під нею — цілі горки Подарунків!.. Позбігалися із гаю Зайці й білки, А вона їм простягає Свої гілки.

«Грійте вогниками лапки, Грійте ніжки, А після — цукерки, яблука Та горішки...» Як нагрілись нахололі їхні шубки, Всі горішки покололи Гострі зубки. І цукерки їм припали До сподоби.

Дай ще більше, то замало їх було би!

Не лишилася ні криха І від яблук... Все їх бавило — і дзиґа, І кораблик...

Всі дарунки знадобились, Всі гостинці.

Тільки зїрка залишилась На ялинці.

В темний гай з ялинки сєє Тільки зїрка. І ялинка каже зайцям І вивіркам:

«А тепер ідіте спатки — Я вернуся І навідаю ту хатку, Де Маруся».

(Олекса Стефанович)

Ведуча. Готували другу обрядову кутю — Щедру, яка, на відміну від Багатої, була скоромною. Пекли млинці із салом, пироги, готували вареники, вергуни, щоб обдаровувати щедрувальників і посівальників. Звечора до півночі щедрувальники обходили оселі, щедрували дівчата.

Дівчата

Щедрівочка щедрувала, Під віконце прибігала: «Що ти, тітко, напекла? Неси нам до вікна! І вареник, і пиріг Неси нам на поріг! Поки тітка донесла, Руки, ноги попекла!»

Ведуча. Щедрували господарю, окремо його дружині, дітям. Спочатку зверталися до господаря з проханням пощедрувати.

Щедрувальники

Прийшли щедрувати до вашої хати. Щедрий вечір, добрий вечір! Тут живе господар — багатства володар. Щедрий вечір, добрий вечір! А його багатство — золотії руки. Щедрий вечір, добрий вечір! А його потіха — хорошії діти. Щедрий вечір, добрий вечір!

Ведуча. Не оминали увагою господиню, для якої знаходили приємні слова.

Щедрувальники

А в пана (ім'я господині) — гарная жона, На дворі ходить, як місяць сходить, У хату ввійшла, як зоря зійшла. За стіл сідає, як золото сяє. Не садить, дядьку, жінку коло віконця, Коло віконця, коло дірочки, Бо вкрадуть жінку замість дівочки!

Ведучий. Щедрувальники також висловлювали побажання всій родині.

Дівчата

З Новим роком вітаємо, Всім здоров'я: Господарю на воли, Господині на квочки, Хлопцям-дівчатам на гуляння, Малим дітям забавляння.

2-й Читець

Під обрусом сіно, на обрусі — свічка, на всю хату пахне свіжа паляничка. Під обрусом — сіно голубе, дрібненьке. На обрусі — миска. У мисці — підпеньки. У другій — капуста, третя з голубцями,— страв дванадцять нині є в нашої мамі. На радість дорослим, на втіху малечі йде до нас у гості Щедрий, добрий вечір.

(Марія Хоросницька)

Ведуча. На 14 січня припадає свято Василя, який уважався покровителем землеробства.

Ведучий. За християнським ученням, Святитель Василій був архієпископом Кесарії Каппадокійської у Малій Азії. Його виховували мати та бабуся — Свята Мокрина під наглядом батька. Для продовження навчання Василій поїхав до Афін, міста, яке у той час було центром освіти і культури, куди з'їжджалась молодь з усієї Європи, щоб послухати знаменитих філософів та риторів.

Навколо Василя Великого згуртувалася молодь, яка жадала займатись серйозною наукою. Коли Василю було близько 30 років, він прийняв хрещення і почав подорожувати святими місцями, щоб особисто побачити, як живуть ченці.

Ведуча. Після подорожі, оселившись у пустинній місцевості, Василій Великий написав багато творів. Одним із найголовніших завдань монастирів він уважав благодійність та виховання дітей.

Василій завжди відзначався своїми чеснотами, розумом та служінням Богові та Церкві.

Будучи обраним архіпастирем Кесарійської церкви, він започаткував кілька чоловічих та жіночих монастирів, будинок для старців та бідних прочан.

Ведучий. Із цим святом пов'язані цікаві народні традиції та обряди. У цей день уважалось

гріхом брати до рук ножа та щось різати. Щойно наставав досвіток старого Нового року, сільські оселі оббігали юні посівальники. Цим правом користувались лише хлопчики. Кожен намагався якомога раніше засіяти, щоб отримати подарунок.

Посівальники

Сію, сію, посіваю,
З Новим роком вас вітаю,
На щастя, на здоров'я,
На Новий рік,
Щоб вам жилося краще,
Як той рік.
Щоб не було у вас ані
Сварки в хаті,
Ані вітру в загаті.
Щоб вам від ваших діток
Була потіха,
А нам за це дайте
Грошей півміха.

Ведуча. Починали засівання з хрещених батька й матері, а потім навідували родичів і сусідів.

В е д у ч и й. За звичаєм, посівальників, як і щедрувальників, приймали дуже радо; їх частували яблуками, горіхами, насінням, а тих, хто приходив пізніше,— гречаними млинцями.

Посівальники

Сійся, родися Жито, пшениця, Всяка пашниця, Зверху колосиста, Зісподу корениста.
Будьте зі святом здорові, З Новим роком!

Ведучий. Засівати оселю годилося лише житнім зерном (рідко — пшеничним).

Посівальник мав чітко продекламувати поетичну примовку, серед яких особливо цінувалися оригінальні.

1-й Посівальник

Місяченьку, мій братику, Зійди рано, постій мало. Поки я бички позапрягаю,
Жито-пшеницю порозсіваю.

Роди, Боже, жито й пшеницю Без куколю, без метлиці, А нам, діткам,— по варениці.

2-й Посівальник

Ходить Ілля на Василя, Носить пугу житяную. Де махне — жито росте.

Роди, Боже, жито, пшеницю, всяку пашницю; У полі — ядро, а в домі — добро, Дай, Боже!

Щедрувальники

З Новим роком, любі друзі, Дозвольте вітати І найкращого у світі Щиро побажати. Щоб у вашім домі світлім Квіти розквітали.

Посівальники

Сієм, сієм, посіваєм, Щастя-долі вам бажаєм У щасливій вашій хаті. Щоб ви всі були багаті,
Щоб лежали на столі Паляниці не малі!

Щедрувальники

ЩЕДРИЙ ВЕЧІР (сл. Д. Луценка, муз. І. Шамо, оброб. В. Салевича)

Щиро вас вітаємо і добра бажаємо, Щастя і здоров'я, ніжності й любові. Хай земля вам родить, шана всіх знаходить. В Щедрий, добрий вечір! В Щедрий вечір, добрим людям!

Гей, гей, гей! На здоров'я!

Хай шумлять весілля, Пишні новосілля, Радість сонцем бризка Діткам в колисках. Хай життя іскриться, Як вода в криницях. В Щедрий вечір, в добрий вечір!

Юнакам і юнкам —

Перші поцілунки,

Зустрічі й зітхання,

Вічний дар кохання,

А як вам за сорок,—

Теж не гріх, не сором.

В Щедрий вечір, в добрий вечір!

Все, що в серці мали,—

Вам подарували,

Світлу мрію й казку,

Нашу щедрю ласку,

Щебет солов'їний,

Пісню з України.

В Щедрий вечір, в добрий вечір!

Ведучий. Запрошуємо всіх долучитися до наших найкращих змагань — новорічних побажань.

Учень

Щоби дні ваші прийдешні Ще кращими стали! Ми щедримо і співаємо Під вікном,

Щастя-долі вам бажаєм Всі гуртом!

Хай квітнуть ваші ниви Золоті,

Щоб життя було щасливе В майбутті!

Учениця

Добрий вечір, вчителю дорогий! Ми Вам пощедуємо в Новий рік. Побажаємо світлого

вам життя, Довгих літ, щасливого майбуття! Щоб ви вивчили діточок, Скільки в небі

ясному зірочок! Щоб ви так світилися серед нас, Як зоря вечірня в пізній час!

Щедрувальники

З Новим роком вас вітаєм, Щастя й успіхів бажаєм! Щоб у новому році учні У вас добре працювали.

Відбувається вручення нагород.

Ведучий. Часом посівальників господиня садовила на порозі та роззувала — «щоб кури краще неслися». Гостей потрібно було обов'язково посадити за стіл, щоб «свати сідали».

Зерном посівальників годували птицю, а сміття, солону спалювали на городі, адже вважалось, що новорічний вогонь сприяє родючості землі.

В е д у ч а. З Новим роком пов'язано чимало прикмет. Уважа- лося, якщо на Новий рік до оселі господаря першим у гості завітає чоловік, то на цьому подвір'ї корова приведе

бичка, з якого виросте волик-помічник у польових роботах, а якщо гостею буде жінка — то слід чекати теличку,